

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНИЙ
ЗАПОВІДНИК «ПЕРЕЯСЛАВ»**

ВИПУСК 15 (17)

ПЕРЕЯСЛАВІКА
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНИЙ
ЗАПОВІДНИК «ПЕРЕЯСЛАВ»**

ПЕРЕЯСЛАВІКА
Наукові записки

**ПАМ'ЯТІ ОЛЕКСАНДРА ВАСИЛЬОВИЧА ЮРЧЕНКА
(1979–2019)**

Випуск 15 (17)

ПЕРЕЯСЛАВ – КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ – 2019

ПЕРЕЯСЛАВІКА: Наукові записки Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»: зб. наук. ст. – Переяслав – Кам'янець-Подільський, 2019. – Випуск 15 (17). – 168 с.

Рецензенти: Молоткіна В.К., доктор історичних наук, професор; Ніколаєць Ю.О., доктор історичних наук, професор.

Редакційна колегія: Лукашевич О.М., кандидат історичних наук, доцент (головний редактор); Бова В.В., кандидат філософських наук, доцент; Бузян Г.М., Заслужений працівник культури України; Вовкодав В.О.; Вовкодав С.М.; Гайдаєнко І.В., кандидат історичних наук (відповідальний секретар); Губочкін М.П., кандидат історичних наук; Жам О.М. кандидат історичних наук; Іваненко А.О., кандидат історичних наук, старший науковий співробітник; Колибенко О.В., кандидат історичних наук, професор; Кузьменко А.В., кандидат історичних наук, старший науковий співробітник; Нагайко Т.Ю., кандидат історичних наук; Тетеря Д.А.; Ткаченко В.М., кандидат історичних наук, старший науковий співробітник; Юрченко О.В., кандидат історичних наук.

Міжнародна редакційна колегія: Мареш Т., доктор габілітований, професор (Польща).

Рекомендовано до друку Вченою радою Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»

Збірник присвячено пам'яті відомого дослідника археологічних пам'яток Переяславщини, історика-краєзнавця, старшого наукового співробітника науково-дослідного відділу археології НІЕЗ «Переяслав», кандидата історичних наук **Олександра Васильовича Юрченка (1979–2019)**.

Матеріали збірника висвітлюють ідеї національної державності в історії суспільно-політичної думки України; розвиток етнонаціональних відносин на території Наддніпрянщини; археологічні пам'ятки Переяславщини; історію Переяславського краю з найдавніших часів до наших днів; українську етнографію на сучасному етапі; проблеми вітчизняного музеєзнавства.

Для істориків, археологів, музейних працівників, краєзнавців, аспірантів, студентів, усіх, кого цікавлять питання давньої історії.

Зважаючи на свободу наукової творчості, редколегія бере до публікації й статті тих авторів, думки яких не в усьому поділяє.

На першій сторінці обкладинки: вигляд середньої течії р. Броварки, дослідженню якої значну частину свого життя присвятив Олександр Васильович Юрченко.

NATIONAL HISTORICAL AND ETHNOGRAPHIC
RESERVE «PEREIASLAV»

P E R E Y A S L A V I C A
Proceedings

IN MEMORY OF YURCHENKO OLEKSANDR
VASYLIOVYCH
(1979–2019)

Volume 15 (17)

PEREIASLAV – KAMIANETS-PODILSKYI – 2019

PEREYASLAVICA: Scientific notes of the National Historical and Ethnographic Reserve «Pereiaslav»: Collection of scientific articles. Pereiaslav – Kamianets-Podilskyi, 2019. – Volume 15 (17). –168 s.

Reviewers: Molotkina V.K., Doctor of Historical Sciences, Professor; Nikolayets Y.O., Doctor of Historical Sciences, Professor.

Editorial board: Lukashevych O.M., Candidate of Historical Sciences, Assistant Professor (editor-in-chief); Bova V.V., Candidate of Philosophical Sciences, Assistant Professor; Buzian G.M., Honored Worker of Culture of Ukraine; Vovkodav S.M.; Gaidaienko I.V, Ph.D. in History (responsible secretary); Hubochkin M.P., Candidate of Historical Sciences; Zham O.M., Ph.D. in History; Ivanenko A.O., Candidate of Historical Sciences, Senior Researcher; Kolybenko O.V., Candidate of Historical Sciences, Professor; Kuzmenko A.V., Candidate of Historical Sciences, Senior Researcher; Nahaiko T.Y., Candidate of Historical Sciences; Teteria D.A.; Tkachenko V.M., Candidate of Historical Sciences, Senior Researcher; Yurchenko O.V., Candidate of Historical Sciences.

International editorial board: Maresh T., Dr. habil., Professor (Poland).

Recommended for publication by the Academic Council of the National Historical and Ethnographic Reserve «Pereiaslav»

The collection is dedicated to the memory of the famous researcher of archaeological sites of Pereiaslav region, historian and regional ethnographer, Senior Scientific Researcher of archaeology research department of NHER «Pereiaslav», Candidate of Historical Sciences **Oleksandr Vasylovych Yurchenko**.

The materials of the collection deal with the ideas of national statehood in the history of social and political ideas of Ukraine; development of ethno-ethnic relations in the territory of the Dniper area; archaeological sites of Pereiaslav region; Pereiaslav region history from ancient times to the present day; Ukrainian ethnography at the present stage; issues of national museum studies.

For historians, archaeologists, museum workers, regional ethnographer, postgraduates, students, anyone who is interested in ancient history.

In view of the freedom of scientific creativity, the editorial board takes on the publication and articles of those authors whose thoughts are not shared.

Front page of the cover: the view of middle course of the Brovarka river, Oleksandr Vasylovych Yurchenko spent most of his life in studying this river.

ЗМІСТ

ВІД УПОРЯДНИКІВ	5
ЗМІСТ	7
АРХЕОЛОГІЯ ТА ДАВНЯ ІСТОРІЯ	
ПАМ'ЯТІ ОЛЕКСАНДРА ВАСИЛЬОВИЧА ЮРЧЕНКА	8
Вікторія Вовкодав. БІБЛІОГРАФІЯ О. В. ЮРЧЕНКА	12
Галина Бузян, [Олександр Юрченко] ПЕРЕЯСЛАВ У СВІТЛІ ІНТЕРЕСІВ МАНДРІВНИКІВ ТА ВЧЕНИХ ХІХ СТ.	18
Сергій Вовкодав. МАЙДАНИ ТА МАЙДАНОПОДІБНІ СПОРУДИ БАСЕЙНУ Р. БРОВАРКИ: ІСТОРІОГРАФІЯ ПИТАННЯ	40
Наталія Костенко. АРХЕОЛОГІЧНА СПАДЩИНА ДАВНЬОРУСЬКОГО ПЕРЕЯСЛАВА В КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕНЬ РОМАНА ЮРИ: ПАМ'ЯТКООХОРОННИЙ АСПЕКТ	45
Олена Колибенко, Олександр Колибенко. ТРУДОВІ КНИЖКИ АРХЕОЛОГІВ ТАМАРИ МОВШІ ТА ЄВГЕНІЇ МАХНО ЯК ДЖЕРЕЛА ДО ІСТОРІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ АРХЕОЛОГІЇ ТА МУЗЕСЗНАВСТВА	51
Юрій Костенко. ЗІ СТАРИХ АРХЕОЛОГІЧНИХ ЩОДЕННИКІВ	65
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ПЕРЕЯСЛАВСЬКОЇ ЗЕМЛІ	
Юрій Фігурний. РОЛЬ ТРАХТЕМИРОВА У ПОСТУПАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ Й УКРАЇНЦІВ	73
Віта Бова. ПОБУТ ТА ДОЗВІЛЛЯ ПЕРЕЯСЛАВСЬКИХ СЕМІНАРИСТІВ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ БІОГРАФІЧНИХ ТВОРІВ ТА ЕПІСТОЛЯРНИХ ТЕКСТІВ ПОЧАТКУ ХІХ СТ.)	81
Людмила Набок. РОДОВІД УКРАЇНСЬКОГО АРХІТЕКТОРА ВОЛОДИМИРА ЗАБОЛОТНОГО	87
Олександр Горбовий. ВПЛИВ КАНІВСЬКОГО ВОДОСХОВИЩА НА ПЕРЕЯСЛАВЩИНУ: СОЦІАЛЬНО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	105
Оксана Висовень. ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗКОЛУ В ГРОМАДІ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН-БАПТИСТІВ (ІІ ПОЛ. ХХ СТ.)	114
ЕТНОГРАФІЯ, МУЗЕСЗНАВСТВО ТА ОХОРОНА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ	
Дмитро Тетеря, Валентина Білоусько. ТРИ ПОСУДИНИ ІЗ РОЗКОПОК ВІКЕНТІЯ ХВОЙКИ В ЕКСПОЗИЦІЇ МУЗЕЮ ТРИПІЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НАЦІОНАЛЬНОГО ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНОГО ЗАПОВІДНИКА «ПЕРЕЯСЛАВ»	120
Олена Жам. КОЛЕКЦІЯ ДАВНІХ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР У ЗІБРАННІ НАЦІОНАЛЬНОГО ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНОГО ЗАПОВІДНИКА «ПЕРЕЯСЛАВ».	128
Микола Губочкін. ДВІ ЖІНОЧІ ПРИКРАСИ ХVІІІ–ХІХ СТ. З СЕЛА КРОПИВНА НА ЗОЛОТОНІЩИНІ	136
Валентина Нікітіна. НАВЧАЛЬНІ КНИГИ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСІВ ПОЕТИКИ ТА РИТОРИКИ У ПЕРЕЯСЛАВСЬКОМУ КОЛЕГІУМІ	141
Світлана Тетеря. КОБЗАРСТВО ТА БАНДУРНИЦТВО В УКРАЇНІ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.): ІСТОРІОГРАФІЯ	149
Віктор Ткаченко. ПРЕДМЕТИ МАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ БУКОВИНИ ТА ПОКУТТЯ У ФОНДОВІЙ ЗБІРЦІ НІЕЗ «ПЕРЕЯСЛАВ»	157
Вікторія Вовкодав. ДОСВІД ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НАУКОВИХ ПРАЦЬ СПІВРОБІТНИКІВ НІЕЗ «ПЕРЕЯСЛАВ» ЗА ДОПОМОГОЮ ІНСТИТУЦІЙНОГО РЕПОЗИТАРІЮ ePHSUIR	162
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	166

АРХЕОЛОГІЯ ТА ДАВНЯ ІСТОРІЯ

ПАМ'ЯТІ ОЛЕКСАНДРА ВАСИЛЬОВИЧА ЮРЧЕНКА

7 жовтня 2019 р. обірвалося життя переяславського археолога, музеєзнавця, кандидата історичних наук, талановитого вченого та непересічної особистості Олександра Васильовича Юрченка.

Народився Олександр Юрченко 5 липня 1979 р. у м. Переяслав-Хмельницькому Київської області. Історія та археологія вабили його з дитячих років. Тому після закінчення школи він вступив на історичний факультет Переяслав-Хмельницького державного педагогічного інституту імені Григорія Сковороди (1996–2001). Ще студентом він захопився польовою археологією, неодноразово брав участь у експедиціях Заповідника та місцевого ВНЗ. По закінченню останнього отримав кваліфікацію «вчитель історії та народознавства». Упродовж 2001–2004 років навчався в аспірантурі ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». 2013 р.

у спецраді останнього захистив кандидатську дисертацію та тему: «Дослідження археологічних пам'яток Переяславщини: історіографія (XIX – початок XXI ст.)».

З 1 липня 2004 р. О. В. Юрченко працював у НІЕЗ «Переяслав» на посаді молодшого наукового співробітника науково-дослідного відділу «Музей трипільської культури». З 2005 р. переведений на посаду старшого наукового співробітника науково-дослідного сектору «Археологічна експедиція», із 2016 р. – завідувача науково-дослідного відділу «Археологічний музей», із 2018 р. – старшого наукового співробітника науково-дослідного відділу археології. Із 2013 р. – член Національної спілки краєзнавців України. Наукові інтереси дослідника охоплювали різноманітну проблематику: археологія та давня історія України, історична топографія, краєзнавство.

Олександр Васильович – автор та співавтор 68-ми опублікованих статей, 6-ти наукових звітів за результатами археологічних досліджень, учасник 15-ти експедицій. Він брав участь у багатьох наукових заходах, входив до складу редакційної колегії збірника наукових статей НІЕЗ «Переяслав» «Переяславіка», був рецензентом 6-ти наукових та науково-популярних видань.

Як музейний працівник активно долучався до експозиційної, виставкової та екскурсійної роботи. Допомігав колегам у створенні макетів музейних видань, каталогів, буклетів та путівників, афіш, виставок і презентацій. Сам був автором буклетів з археологічної тематики.

Археологія була не лише його роботою, але й покликом душі. Весь свій вільний час, навіть відпустку та вихідні дні, він присвячував пошукам старожитностей. Пам'яткам басейну р. Броварки була присвячена його монографія, яку, на жаль, він не встиг видати. Наразі готується до друку його неопублікована наукова спадщина.

Олександра Васильовича вирізняли високий професіоналізм і безмежна відданість улюбленій справі, принциповість і безкомпромісність та вірність своїм переконанням. Він пішов занадто рано та залишив нереалізованими багато задумів.

Пам'ять про Олександра Васильовича Юрченка завжди зберігатиметься у серцях його близьких, друзів та колег.

